

22. Velké porennesanční filozofické systémy

- racionalismus a empirismus
- osvícenská filozofie

Racionalismus a empirismus

- Racionalisté - v protikladu k empirismu - jsou přesvědčeni, že poznání je možné jen díky apriorním předpokladům, které nelze odvodit ze smyslové zkušenosti. Základem racionalismu je Descartesův výrok „Myslím, tedy jsem.“
- René Descartes – účastnil se 30 leté války jako žoldák, dílo – Rozprava o metodě – základy vědecké práce, Principia Philosophiae – skepse, COGITO ERGO SUM, svoboda vůle, svět ducha (res cogitans – přemýšlí), svět těles (res extensa – rozprostírá se v prostoru)
- Baruch Spinoza – žid na útěku, hovoří o strachu, Teologicko politický traktát – náboženský rozbor bible, určena lidem i učencům, zavrhuje Kristův boží původ, Etika – navazuje na Descartese, vychází z Aristotela, klasifikace pojmů – modus – člověk, suma modů – příroda, absolutní substance – bůh, poznání je jediná svoboda
- Gottfried Wilhelm Leibniz – skloubení Descartese a Spinozy, zabýval se politikou, MONADOLOGIE – prostor a věci obsahují monády – body a silová pole, monády duše (zvířecí, lidská, boží), individua – neexistují dvě stejné monády, TEODICEA – vychází z přírodního učení o monádách, předjednaná harmonie – učiněna bohem
- Empirismus - gnozeologický směr ve filozofii a psychologii, který veškeré poznání odvozuje od smyslové zkušenosti. Stojí v protikladu k racionalismu, který klade důraz na poznání prostřednictvím rozumu. Jako součást metodologie přírodních věd má empirismus velkou váhu až do současnosti.

John Locke- studoval přírodní vědy, medicínu a státopědu. Locke je představitelem novověkého britského empirismu a jedním ze zakladatelů liberalismu. Kriticky se staví proti Descartovi – odmítá jeho učení o vrozených idejích a tvrdí, že rozum je původně tabula rasa, nepopsaná deska, do které se teprve dodatečně obtiskují zkušenostní dojmy. Poznání je tak podle Locka celé empirické – „nic není v rozumu, co předtím nebylo ve smyslech“. Rozprava o lidském rozumu -základní filozofické dílo, kde zdůvodňuje politické požadavky buržoazie a vyzdvihuje zde význam přírodních věd. Snaha o smíření věd s náboženstvím. Dvě pojednání o vládě - Zde potírá feudální teorii o vrozených vlastnostech šlechticů. Tvrdí, že všichni jsou si rovni a veškerá moc pochází z lidu.

Osvícenská filozofie

- Osvícenství je intelektuální hnutí, životní postoj a filozofický směr 18. století, který znamenal převrat ve vývoji evropského myšlení. Osvícenství, odpoutané od barokní religiozity a inspirované antikou, logikou a humanismem, vytvořilo vlastní duchovní, etické a estetické principy, do té doby neznámé, které daly základ mj. dnešním konceptům svobody, demokracie, pokroku a lidských práv.
- Immanuel Kant byl německý filosof, jeden z nejvýznamnějších evropských myslitelů a poslední z představitelů osvícenství. Jeho Kritikou čistého rozumu začíná nové pojetí filosofie, zejména v epistemologii (teorii poznání) a v etice. Kant významně ovlivnil pozdější romantické a idealistické filosofy 19. století a novější filosofii vůbec.
- Johann Gottlieb Fichte – kritika Kantovy koncepce dvou světů, vědecká filozofie nemůže vycházet ze dvou principů, nutno dohodnout se na jednom – volí svobodu – jsme svobodní,

centrálním pojmem je pojem já – určuje samo sebe, je aktivní, Nejá (příroda)– pole aktivity, Já se staví proti Nejá

Georg Wilhelm Friedrich Hegel - představitel německého idealismu. Hegelovým hlavním přínosem je objev dějinnosti: svět není neměnné, stálé uspořádání, nýbrž jedno nesmírné dějství, v němž duch hledá cestu sám k sobě. Tomu, co jest, nelze rozumět jinak, než jako procesu, změně, případně i zápasu. Tuto myšlenku převzala v průběhu 19. století nejen filosofie, ale postupně i jednotlivé vědy: jazykověda, právo, sociologie a v podobě evoluce také např. biologie, antropologie a kosmologie.